

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розкрито сутність управлінської культури фахівців дошкільної освіти. Окреслено важливість формування досліджуваної якості. Визначено зміст та особливості формування управлінської культури фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Ключові слова: управлінська культура, фахівці дошкільної освіти, фізичне виховання дітей дошкільного віку, пропедевтично-прогнозувальний етап, курсовий етап, рефлексивно-корекційний етап, інтерактивне навчання.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Сучасна ситуація розвитку системи освіти дітей дошкільного віку вимагає від фахівців дошкільної освіти (завідувачів, методистів, вихователів ДНЗ) професійної компетентності в теорії та практиці управління діяльністю дошкільних навчальних закладів, високого рівня розвитку управлінської культури. Усвідомлення теоретико-методологічних, науково-методичних засад управлінської діяльності дозволяє фахівцям ДНЗ орієнтуватися в особливостях розвитку системи дошкільної освіти, діяльності дошкільного навчального закладу, її кінцевого результату, забезпечувати мінімізацію помилок у прийнятті рішень щодо розвитку освітньої системи дитячого садка. Бачити перспективу розвитку дошкільного навчального закладу, забезпечувати його діяльність у режимі пошуку, розвитку, а не функціонування, колективно прогнозувати результати освітньої діяльності, успішно їх досягати, приймати ефективні управлінські рішення – усе це є показниками високої професійної творчості педагогічного колективу, управлінської культури фахівців дошкільної освіти,

Якість дошкільної освіти є одним з найважливіших показників рівня розвитку суспільства, «значущим педагогічним феноменом, що відбиває сучасне соціальне замовлення» [7, с. 150] на формування всебічно та гармонійно розвинутої, соціально компетентної особистості. Доведено (К. Крутій, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полев, О. Сафонова, Л. Фалюшина, Р. Чумічова та ін.), що якість дошкільної освіти обумовлюється особливостями управлінської діяльності керівників, залежить від рівня розвитку їхньої професійної компетентності, управлінської культури. Виходячи з того, що в дошкільному віці закладаються основи здоров'я, довголіття, створюється фундамент фізичного вдосконалення особистості, особливої актуальності набуває проблема формування такої якості фахівця дошкільної освіти, як управлінська культура, актуалізація якої зумовлює ефективне фізичне виховання дошкільників як одного з пріоритетних напрямів освітньої діяльності дошкільного навчального закладу, забезпечує якість фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Водночас, аналіз спеціальної літератури, широкої педагогічної практики підтверджує недостатню розробленість вищезазначеного аспекту в теорії та практиці управління дошкільною освітою та не досить ефективну його реалізацію в управлінській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. У вивченні проблеми управлінської діяльності в галузі дошкільної освіти приділено увагу окремим її аспектам, зокрема формуванню соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі дошкільного навчального закладу (М. Молочко); управлінню його інноваційним розвитком (С. Пехарева); соціально-педагогічним умовам управління розвитком дошкільної освіти в регіоні (Л. Пісоцька); організаційно-педагогічним умовам функціонування сучасних дошкільних навчальних закладів (Л. Покроєва); визначенню педагогічних засад управління розвитком ДНЗ (Т. Морозова, О. Янко); розробленню дослідницького підходу в управлінській діяльності керівника дошкільного навчального закладу (О. Давиткіна); оцінюванню управлінської діяльності керівника дитячого садка (І. Тимофєєва); удосконаленню системи інформаційного забезпечення управління дошкільною освітою на муніципальному рівні (О. Комарова, С. Савінова); визначенню теоретичних засад та технології управління системою фізичного виховання дошкільників (Н. Денисенко) тощо.

Ряд досліджень присвячено вивченню різних аспектів підготовки кадрів на етапі післядипломної педагогічної освіти (В. Арешонков, А. Зубко, В. Коваленко, А. Кузьмінський, О. Мудра, В. Руссол, Т. Сорочан та ін.).

Загальнотеоретичні аспекти формування управлінської культури фахівців представлено в працях таких науковців, як В. Алфімов, Л. Карамушка, О. Мармаза, В. Семиченко, Є. Хриков та ін. Низку досліджень присвячено формуванню управлінської культури фахівців різних галузей:

керівників школи (Л. Васильченко); майбутніх педагогів дошкільної освіти (Т. Горюнова) [2]; учителів як майбутніх менеджерів освіти (А. Губа); керівників загальноосвітнього навчального закладу (С. Королук [5], В. Медведь); керівників дошкільної освіти (Т. Пономаренко) [10]; майбутніх учителів початкових класів (О. Хмизова) тощо.

Проблеми фізичного виховання знайшли вирішення у ряді дослідницьких праць [9]. Розроблено цілісну систему фізичного виховання дітей дошкільного віку (Е. Вільчковський). Досліджено такі проблеми: забезпечення рухового режиму в дошкільному навчальному закладі (Т. Дмитренко); удосконалення основних рухів під час різних форм організації фізичного виховання (О. Богиніч, Г. Шалигіна); розвитку рухів у ранньому дитинстві (М. Кистяковська) тощо.

Отже, результати аналізу теорії й практики означеної нами проблеми дають змогу констатувати наявність наукової бази щодо можливості її вирішення. Разом з тим проблема формування управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку не була предметом спеціального наукового дослідження.

Формулювання мети статті. Спираючись на вищезначене, **метою статті** визначено дослідження особливостей формування управлінської культури фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Аналіз теоретичних засад проблеми дослідження (Л. Васильченко [1], Т. Горюнова [2], С. Королук [5], Т. Пономаренко [10] та ін.) дає змогу визначити сутність управлінської культури фахівців дошкільної освіти, яка є цілісною, інтегративною, складною за змістом якістю особистості, що розглядається як сукупність компонентів: ціннісно-мотиваційного (ціннісні орієнтації та мотиви управлінської діяльності); когнітивно-діяльнісного (управлінські знання, уміння, навички) та особистісного (особистісно-професійні якості фахівця, що зумовлюють характер його стосунків з членами колективу ДНЗ, особливості стилю управлінської діяльності, управлінську креативність).

У своєму дослідженні ми виходили з того, що у вищому навчальному закладі здійснюється формування основ управлінської культури, тоді як у процесі післядипломної освіти, самоосвіти, саморозвитку, самовиховання це новоутворення розвивається, збагачується, поглиблюється від рівня управлінської компетентності до рівня управлінського професіоналізму, управлінської зрілості.

Логіка нашого дослідження зумовила необхідність розроблення моделі формування управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку, яка реалізується на трьох взаємопов'язаних етапах – пропедевтично-прогнозувальному, курсовому, рефлексивно-корекційному.

Так, упродовж пропедевтично-прогнозувального етапу (початок навчального року, вересень) передбачається виявлення рівня та особливостей розвитку управлінської культури чинних керівників як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку. На засадах аналізу результатів діагностування визначаються зміст, форми, методи навчальної діяльності, моделюється індивідуальний освітній маршрут професійно-фахового зростання.

Курсовий етап (два тижні, жовтень) передбачає формування цілісної управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку. Здійснюється теоретико-практична підготовка чинних фахівців на засадах спеціально розробленої програми, опрацювання матеріалів якої зумовлює засвоєння сутності та особливостей здійснення культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільнят на підставі актуалізації досліджуваної якості. Кожним керівником створюється та реалізується культуровідповідна модель діяльності власного дошкільного закладу (для завідувачів, методистів ДНЗ) або модель діяльності певної вікової групи дитячого садка (для вихователів ДНЗ) щодо фізичного виховання дошкільників на засадах засвоєного досвіду культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільників (протягом навчального року). Тобто фахівцями дошкільної освіти здійснюється розроблення та реалізація власної програми особистісно-професійного саморозвитку, самовдосконалення.

На рефлексивно-корекційному етапі (кінець навчального року, травень) здійснюється оцінка результативності формування управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання, самоаналіз кожним керівником власної діяльності. Здійснюється аналіз результативності роботи, власних особистісно-професійних здобутків, недоліків, прогнозування способів повнішої самореалізації й самовдосконалення, неперервного підвищення професійного рівня. Окреслюється кореляція між виконаною навчальною роботою й одержаними

результатами. Визначається чітка стратегія подальшого управлінського професійно-фахового зростання. Про отримані результати доповідається на педагогічній раді, методичному об'єднанні. Пропонується для вивчення й аналізу створений творчий методичний «продукт» у формі портфоліо (авторські концепції, програми, плани, технології тощо).

Аналіз результатів діагностування рівня та особливостей розвитку управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дошкільників на пропедевтично-прогнозувальному етапі нашого дослідження дозволяє зробити висновок щодо дефіциту високопрофесійних фахівців, недостатнього розвитку їх управлінської культури, що зумовлює необхідність розроблення змісту й методики її становлення.

Виходячи з вищезначеного, була спеціально розроблена авторська програма діяльності відкритого методичного майданчика на базі міського відділу освіти. Означена програма містить теми, опрацювання яких зумовлює формування цілісної управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти на підґрунті подальшого вдосконалення, поширення, поглиблення теоретичного й практичного досвіду управлінської діяльності, здобування якого здійснювалося в попередній ланці професійного становлення. Опрацювання змісту програми дозволяє фахівцям дошкільної освіти засвоїти практично зорієнтований досвід культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільників на підставі актуалізації сформованої управлінської культури як особистісної характеристики фахівця.

Спеціально розроблене змістове наповнення діяльності відкритого методичного майданчика розподіляється у заняттях таким чином.

Заняття 1. Теоретико-методологічні, науково-методичні засади ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Заняття 2. Управлінська культура фахівців дошкільної освіти як умова культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільників.

Розроблення в цілому та обґрунтування культуровідповідної моделі управління фізичним вихованням дітей дошкільного віку.

Заняття 3. Організаційна функція в контексті культуровідповідного управління фізичним вихованням дітей дошкільного віку.

Розроблення та обґрунтування культуровідповідної моделі управління фізичним вихованням дітей дошкільного віку.

Заняття 4. Культуровідповідність педагогічного аналізу та планування функцій управління фізичним вихованням дошкільників.

Розроблення та обґрунтування культуровідповідної моделі педагогічного аналізу та планування процесу управління фізичним вихованням дошкільнят.

Заняття 5. Координувальна та стимулювальна функції культуровідповідного управління фізичним вихованням дітей дошкільного віку.

Розроблення й обґрунтування культуровідповідної моделі керування (координації, стимулювання) процесом фізичного виховання дошкільників.

Заняття 6. Контроль як функція культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільників.

Розроблення та обґрунтування культуровідповідної моделі контролю процесу та результатів фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Заняття 7. Культуровідповідне управління інноваційною діяльністю у галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Розроблення та обґрунтування культуровідповідної моделі управління інноваційною діяльністю у сфері фізичного виховання дошкільників.

Заняття 8. Культуровідповідне управління діяльністю ДНЗ як відкритою соціальною системою в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Розроблення та обґрунтування культуровідповідної моделі управління діяльністю ДНЗ як відкритою соціальною системою у сфері фізичного виховання дошкільнят.

Заняття 9. Психологічне підґрунтя культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільнят.

Обґрунтування важливості та сутності психологічного підґрунтя процесу фізичного виховання дітей дошкільного віку.

На засадах того, що в сучасній психолого-педагогічній науці й освітній практиці інтерактивні

форми й методи навчання, засновані на діяльному й діалоговому пізнанні, визнаються одними з найактуальніших, зумовлюючи ефективність результатів навчальної діяльності, у процесі педагогічної роботи з чинними фахівцями дошкільної освіти ми використовували саме такі форми та методи навчання.

Використовуючи проблемні лекції, ми виходили з того, що проблемна лекція – це лекційна форма, в якій процес пізнання слухачів наближається до пошукової, дослідницької діяльності. Тож намагалися не стільки передати інформацію, скільки залучати чинних фахівців до об'єктивних суперечностей наукового знання та способів їх вирішення, ґрунтуючись на тому, що логіка проблемної лекції є принципово відмінною від логіки лекції інформаційної.

Так, у процесі експериментального навчання використовувалися: лекція-бесіда «Організаційна функція в контексті культуровідповідного управління фізичним вихованням дітей дошкільного віку»; лекція-дискусія «Координувальна та стимулювальна функції культуровідповідного управління фізичним вихованням дітей дошкільного віку»; лекція з використанням елементів «мозкового штурму» – «Теоретико-методологічні, науково-методичні засади ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку»; лекції з аналізом та обговоренням конкретних ситуацій з реальної управлінської практики «Культуровідповідність педагогічного аналізу та планування функцій управління фізичним вихованням дошкільників»; лекція – прес-конференція із залученням спеціалістів з проблеми, яка вивчається (викладач; інспектор, методист міського відділу освіти та ін.) «Контроль як функція культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільників» тощо.

Створення проблемної ситуації, яка має форму професійної пізнавальної задачі, що фіксує суперечності в її умовах і завершується питанням, використовувалося нами як основний дидактичний метод активізації мислення слухачів. При цьому невідомою залишалася відповідь на питання, яка вирішує суперечність.

Використовуючи проблемні лекції в процесі формування досліджуваної якості, ми дотримувалися положення стосовно того, що в процесі слухання лекцій людина не лише сприймає інформацію, а й осмислює та запам'ятовує її. Підготовка фахівця в галузі освіти потребує від цієї форми навчання не тільки виконання інформативної функції, а й функції розвивальної та такої, що сприяє формуванню понять. Тому зміст наших лекцій охоплював не тільки абстрактні теоретичні положення, а й теоретичні аспекти практично значущих компонентів культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільників, що впливало на вибір методів та прийомів проблемного викладу матеріалу, за допомогою якого створювалася можливість на засадах застосування проблемних питань, діалогу зі слухачами здійснювати певну роботу з формування понять.

Таким чином, ми поділяємо думку науковців (Л. Карамушка, Н. Коломінський [4] та ін.) відносно того, що проблемна лекція, яка спонукає слухачів до співучасті у формуванні понять на засадах визначення істотних ознак певного компонента інформації, є найбільш адекватною формою занять активізувального типу.

Отже, використовуючи проблемні лекції в процесі навчання ми виходили з того, що діалог викладача з тими, хто навчається, з приводу формування наукових понять та розв'язання актуальних з погляду фахівців дошкільної освіти проблем у сфері їхньої управлінської культури робить їх активними співавторами лекції в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

У процесі проведення практичних занять ми враховували положення про те, що психічний розвиток особистості, за визначенням Г. Костюка [6], «... не зводиться до засвоєння та інтеріоризації зовнішніх відносин. Він передбачає подальшу переробку засвоєного, його систематизацію, що приводить до цілісних змін особистості, виникнення нових імпульсів до діяльності, нових її структур, нової її екстеріоризації» [6, с. 134]. З цього погляду й практичне заняття ми розглядали як таке, під час підготовки та проведення якого продовжується поглиблення певних знань, тож вони набувають не суто емпіричної значущості, а теоретико-методологічної.

Пріоритетним предметом упровадження науки в практику діяльності фахівців дошкільної освіти шляхом проведення проблемних лекцій є професійно необхідні знання (теоретичні, методичні, прикладні). Практичні ж заняття «... сприяють активізації та інтенсифікації процесу засвоєння знань, формуванню, вдосконаленню вмінь, що є необхідним у професійній практичній роботі менеджера освіти» [4, с. 221].

Використовуючи практичні заняття в процесі навчання чинних фахівців дошкільної освіти, ми дотримувалися позиції Н. Коломінського [4] щодо необхідності актуалізації таких основних умов

підвищення їх ефективності: поєднаність ідеальних моделей діяльності зі спонтанними рішеннями членів навчальних груп; значущість проблем, які вирішуються на занятті, для особистісного й професійного розвитку фахівців; індивідуалізація завдань; усвідомлення й самоаналіз слухачами структури й результатів заняття; поопераційний контроль і корекція в ситуаціях, які є відображенням реальної управлінської праці; створення атмосфери невимушеності, суб'єкт-суб'єктного діалогу й т. ін.

У руслі нашого дослідження формування управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови фізичного виховання дошкільників здійснювалося на підґрунті контекстного навчання. Сутність контекстного навчання розкривається в науковій літературі в кількох значеннях: як форма набуття та підвищення кваліфікації; як сукупність методів для організації навчальної роботи; як технологія навчання (теорія й методика розв'язання професійних завдань; технологія вирішення професійних управлінських проблем тощо), як дидактичний метод. У нашому дослідженні контекстне навчання ми розглядали як форму навчальної діяльності та здійснювали використання тренінгових занять, ділових ігор (дидактичних, ситуаційно-рольових, рольових), кейс-методу як способу колективного аналізу ситуацій тощо.

Так, використання тренінгу зумовлено його зорієнтованістю «...як системи навчання й підготовки професійних кадрів на відтворення цілісного феномену професійної майстерності, характерного для конкретного виду професійної діяльності» [8, с. 105]. При цьому ми виходили з того, що основою тренінгу є групова взаємодія – інтеракція. Учасники навчальних груп при сприянні педагога залучається до інтенсивне спілкування з метою надання допомоги кожному члену групи у вирішенні професійних проблем, самовдосконалення. Отже, позитивний вплив тренінгу на слухачів ми вбачали в набутті ними практичного досвіду професійної діяльності, подальшому особистісному розвитку, подоланні певних комплексів, формуванні позитивного образу «Я».

При проведенні тренінгових занять за темами «Психологічне підґрунтя культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільнят» і «Культуровідповідне управління інноваційною діяльністю у галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку» ми використовували такі базові інтерактивні методи, як групова дискусія та ситуаційно-рольова гра. Дискусія використовувалася з метою різностороннього усвідомлення сутності проблеми. За допомогою гри опрацьовувалися варіанти поведінки в тих ситуаціях, в яких можуть опинитися чинні фахівці дошкільної освіти, набувалися певні навички професійної управлінської діяльності.

Наведемо приклад використання тренінгу з теми «Культуровідповідне управління інноваційною діяльністю в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку».

Хід тренінгу

1. Індивідуальне завдання для слухачів у формі короткої письмової відповіді на запитання: «У яких значеннях у педагогіці вживається поняття «інновація»?»; «З чим пов'язані розбіжності в тлумаченні поняття «інновація» (нововведення) в науковій літературі?»; «Чи можна ототожнювати все нове з прогресивним і сучасним?»; «Чи завжди нове дає позитивний результат в освітній та управлінській практиці?»; «Чим зумовлена необхідність нововведень у процесі реформування освіти?»; «Від чого залежить інноваційний потенціал ДНЗ?»; «У чому виявляється сутність готовності педагога до інноваційної діяльності?»; «Які складники утворюють інноваційну компетентність педагога?»; «Використання яких модернізованих функцій, форм, методів зумовлює інноваційність управління фізичним вихованням дошкільників?»; «У чому полягає цінність передового й новаторського досвіду для педагога, який займається інноваційною діяльністю?»; «Які методи розвитку інноваційної поведінки педагога вважаються найефективнішими?»; «У чому полягає сутність управління інноваційною діяльністю у сфері фізичного виховання дітей дошкільного віку?».

2. Робота в малих групах. Педагог пропонує об'єднатися в малі групи для обговорення індивідуальних відповідей, створення єдиної повної відповіді від кожної групи.

3. Виступ представників від кожної групи, колективне корегування відповідей за допомогою педагога.

4. Формулювання теми та мети заняття, визначення їх актуальності на засадах узагальнення відповідей на запропоновані запитання. Аргументація необхідності усвідомлення змісту основних понять досліджуваної проблеми. Актуалізація опорних теоретичних знань шляхом репродуктивної бесіди на засадах попереднього самостійного опрацювання матеріалу.

5. Розподіл членів навчальної групи для роботи в малих групах (5 – 6 осіб). Здійснення ситуаційно-рольової гри, тобто процесу, у якому учасникам пропонується обіграти проблемну ситуацію, зіграти керівників та членів педагогічного колективу, які створюють модель управління

інноваційною діяльністю в галузі фізичного виховання дошкільників (окреслюють коло проблем у сфері фізичного виховання дошкільнят, на вирішення яких спрямовується інноваційна діяльність; аналізують рівні сформованості готовності педагогів до інноваційної діяльності на підставі заздалегідь проведеної діагностичної роботи; розкривають сутність та послідовність етапів упровадження педагогічних інновацій у процес фізичного виховання дітей дошкільного віку, використовуючи технологію узгодження мети інноваційної діяльності кожного педагога та педагогічного колективу тощо). Обробка й інтерпретація результатів.

6. Аналіз результатів, отриманих у кожній підгрупі, слухачами всієї групи. Узагальнення різних думок. Формулювання практичних рекомендацій щодо застосування напрацьованого матеріалу в безпосередній практиці управління.

7. Підбиття підсумків заняття. Аналіз ступеня реалізації визначеної мети. Обмін враженнями між учасниками.

Використання ігрової діяльності в процесі формування управлінської культури як унікального механізму акумулювання й передавання певного соціального досвіду зумовлено перевагами ігрової форми навчання фахівців в освітній галузі [4]: максимальним наближенням навчання до практики роботи ДНЗ; можливістю цілісного бачення процесу управлінської діяльності, усвідомлення її як системи; розвитком самостійності чинних фахівців (учасників гри), особливо в питаннях розроблення та прийняття управлінських рішень, визначення стратегії й тактики діяльності ДНЗ, його розвитку; розвитком творчості, ініціативи, що стимулюється в умовах конкуренції; можливістю поєднання наукових досягнень, теорії з практикою, актуалізації наукових положень щодо обґрунтування управлінських дій; можливістю формування, вдосконалення вмінь, навичок ділового (управлінського) спілкування, розвитку соціально-психологічної компетентності; подоланням у певній частині фахівців невпевненості в своїх силах; розвитком рефлексивних умінь, формуванням установки на постійний самоаналіз власної управлінської діяльності, прогнозування її результатів; можливістю подальшого формування, закріплення установок на актуалізацію гуманізації, демократизації, професіоналізму; створенням позитивного ставлення до процесу навчання, стимулюванням мотивів подальшого професійного вдосконалення та самоосвіти.

Застосовуючи ділові ігри у формуванні управлінської культури, ми виходили з того, що ділова гра серед методів інтерактивного навчання посідає винятково важливе місце й являє собою імітаційне моделювання реальних механізмів і процесів, форму відтворення предметного й соціального змісту, будь-якої реальної діяльності (професійної, соціальної, політичної, технічної тощо). Ігрове моделювання в умовних ситуаціях певних видів діяльності спрямовується на відтворення й засвоєння соціального й професійного досвіду, у результаті чого відбувається накопичення, актуалізація, трансформація знань в уміння та навички, що сприяє інтенсивному особистісному й професійному розвитку. Моделювання професійних відношень забезпечує залучення до професійного середовища. Емоційно-творчий пошуковий характер діяльності учасників гри є дидактичним засобом розвитку творчого професійного мислення, що виражається в здатності до аналізу ситуацій, постановці, вирішенні нових завдань тощо. Отже, виходячи з вищезначеного, нами була проведена ділова гра за темою «Управлінська культура фахівців дошкільної освіти як умова культуровідповідного управління фізичним вихованням дошкільників».

Рольову гру в нашому дослідженні ми використовували як гру ділову, у процесі якої моделювалися не тільки суто виробничі ситуації, а й соціально-психологічна, рольова структура та зміст реальної й бажаної поведінки всіх учасників цієї ситуації. На відміну від типової ділової гри, яка передбачає зосередження уваги на змісті завдань, рольова гра містила запитання, що стосуються змісту діяльності управлінців, форми здійснення міжособистісної та міжгрупової взаємодії, ділового спілкування. У формі рольових ігор нами було проведено заняття на тему «Культуровідповідне управління діяльністю ДНЗ як відкритою соціальною системою в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку».

У процесі навчальних занять у нашому дослідженні використовувалися як складові дискусія та кейс-метод як способи колективного аналізу ситуацій.

Дискусія в науковій літературі розглядається як обговорення будь-якого спірного питання. У нашому дослідженні дискусія застосовувалася в якості метода в таких формах навчання: тренінгах, дидактичних та рольових іграх, кейс-технологіях з метою виховання, навчання, тренування, діагностики, зміни установок, стимулювання творчості тощо. Використовувалася дискусія також для обміну думками, переконаннями, досвідом, формування нового погляду на професійну діяльність,

зміни моделей діяльності, вчинків, поведінки, організації інтенсивної розумової й ціннісно зорієнтованої діяльності, розвитку навичок міжособистісної взаємодії, забезпечення зворотного зв'язку тощо. Здійснювалася на засадах принципів альтернативності думок, позицій, шляхів вирішення проблеми; конструктивності критики; забезпечення психологічного захисту учасників навчального процесу та ін.

Для проведення дискусії обирали й формулювали тему, що мала проблемний характер, містила протилежні погляди, дилему: «Яку думку Ви вважаєте доцільною: вільна організація процесу фізичного виховання дошкільників або його реалізація за спеціально розробленими планами? Чому?», «Чи вважаєте Ви необхідним творчий підхід до вибору та розроблення форм планування процесу фізичного виховання в ДНЗ? Чому?». Формулювали мету дискусії. Визначали її зміст, термін, основні проблеми й питання для обговорення. Продумували основні способи й питання для забезпечення контролю за ходом дискусії, підведення проміжних результатів, підтримки та стимулювання активності учасників. Використовували такі її види, як «займи позицію», «зміни позицію», «неперервна шкала думок», дискусія в стилі «телевізійного ток-шоу», дебати, оцінювальна дискусія тощо.

Сутність кейс-методу полягає в тому, що навчальний матеріал подається слухачам у вигляді мікропроблем (мікроситуацій), досвід набувається в результаті їхньої активної дослідницької й творчої діяльності в процесі розроблення рішень. Використання кейс-методу в нашому дослідженні зумовлено тим, що він сприяє ефективній професійній підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації управлінців освітньої галузі.

Застосування кейс-методу в процесі експериментально-педагогічної роботи сприяло формуванню у фахівців умінь та навичок всебічного аналізу ситуацій із галузі професійної управлінської діяльності; оперативного прийняття рішень «тут і тепер»; використання додаткової інформації, необхідної для уточнення вихідної ситуації; використання теоретичних знань для аналізу практичних проблем; наочного уявлення особливостей прийняття рішень у ситуаціях невизначеності; розроблення плану дій, орієнтованих на досягнення кінцевого результату; вербалізації, тобто чіткого й точного викладення власної думки в усній або письмовій формах; переконливої презентації, обґрунтування й захисту власної позиції; конструктивного критичного оцінювання поглядів інших; самостійного прийняття рішень на засадах групового аналізу ситуації та ін.

У процесі навчальної діяльності нами використовувалися групові (фронтальні) та колективні (кооперативні) форми навчання. Групова форма передбачала роботу викладача з усією навчальною групою, у процесі якої всі її учасники разом або індивідуально працювали над одним завданням з подальшим контролем результатів. У процесі колективної (кооперативної) форми навчальної діяльності слухачі працювали в малих групах, вирішуючи спільну навчальну мету. Таку модель навчання ми поєднували з традиційними формами та методами навчальної діяльності й застосовували на різних етапах навчання, намагаючись сприяти позитивній взаємозалежності учасників навчальних груп: усвідомленню того, що один не зможе бути успішним, якщо не будуть успішними всі; особистісній взаємодії, що стимулює діяльність; індивідуальній та груповій підзвітності; розвитку навичок міжособистісного спілкування та спілкування в невеликих групах; опрацюванню інформації відносно роботи кожної групи тощо.

Кооперативне навчання давало змогу актуалізації таких різновидів роботи, як діяльність у ротаційних (змінюваних) парах, трійках, четвірках; робота в малих групах (5 – 6 осіб) тощо. Така робота здійснювалася для засвоєння, закріплення, перевірки знань, розвитку навичок спілкування, уміння висловлюватися, критично мислити, переконувати, вести дискусію. Так, у процесі роботи в парах використовувався послідовний переказ один одному певної частини навчального матеріалу; взаємоперевірка виконаних завдань; робота в режимі інтерв'ю (відповіді на заздалегідь підготовлені запитання) й т. ін.

Такий вид кооперативного навчання, як «карусель» виявилася ефективною у випадку одночасного залучення всіх учасників до активної роботи з різними партнерами для обговорення дискусійних питань («Які недоліки управління негативно впливають на якість фізичного виховання дошкільників?»; «У що трансформуються помилки управлінців у галузі фізичного виховання дошкільнят?» і т. ін.); вирішення проблем з діаметрально протилежних позицій («Ваше ставлення до ризику в управлінні процесом фізичного виховання дітей дошкільного віку»; збирання інформації щодо певної теми; інтенсивної перевірки обсягу та глибини наявних знань; розвитку вмінь аргументувати власну думку тощо.

«Акваріум» як варіант кооперативного навчання використовувався нами на засадах наявності у слухачів навичок групової роботи. Академічна група поділялася на кілька підгруп. Група, яка сидить у колі й утворює «акваріум», отримує завдання у вигляді проблемного питання для обговорення, наприклад «Недостатній рівень управління процесом фізичного виховання дошкільників у ДНЗ можна пояснити: низькою заробітною платою керівників; дефіцитом фінансування сфери освіти дошкільників; неналежним рівнем спеціальної освіти, педагогічного та управлінського професіоналізму; інші варіанти відповіді». Після обговорення група репрезентує іншим групам свій варіант розв'язання проблеми. Учасники групи, які перебувають за межами «акваріуму», ставлять запитання тим, хто обговорював проблему, оцінюють якість її розв'язання. Потім групи міняються місцями. Кожна наступна група отримує нове проблемне питання, наприклад: «Чим зумовлено особливу увагу науковців та практиків до такої управлінської функції, як контроль?»; «Чим визначено особливу увагу вчених та управлінців-практиків до самоорганізаційного (синергетичного) підходу в управлінні процесом фізичного виховання дошкільнят?»; «Чому лише тісний взаємозв'язок сучасних методологічних підходів до управлінської діяльності у галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку, їх взаємопроникнення в змозі забезпечити її успіх?»; «Яким чином чітке визначення та ефективна реалізація місії ДНЗ зумовлює успіх його розвитку?»; «Чим зумовлені причини відсутності або непрофесійного розроблення концепції розвитку в деяких ДНЗ?»; «Які особливості розвитку ДНЗ слід урахувати при визначенні принципів його діяльності?» та ін. У кінці заняття діяльність підгруп і знання кожного студента оцінюється викладачем.

Аналіз результатів діагностування рівня та особливостей розвитку управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дошкільників на рефлексійно-корекційному етапі нашого дослідження дозволяють зробити висновок про підтвердження ефективності запропонованої системи формування управлінської культури чинних фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Таким чином, на засадах визначення сутності управлінської культури фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дошкільників та обґрунтування важливості формування означеної якості у чинних фахівців дошкільної освіти розроблено зміст та методику дослідницької діяльності відкритого методичного майданчика. Окреслено змістову сутність занять методичного майданчика щодо формування досліджуваної особистісно-професійної характеристики фахівця дошкільної освіти. Доведено позитивний вплив експериментально-дослідницької діяльності на формування у чинних керівників дошкільної освіти управлінської культури як умови ефективного фізичного виховання дошкільнят. Перспективу наукових розвідок убачаємо в подальшому дослідженні різних аспектів проблеми формування управлінської культури фахівців дошкільної освіти як умови ефективного фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Література

1. Васильченко Л. В. Формування управлінської культури керівника школи в системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лілія Володимирівна Васильченко. – Запоріжжя, 2006. – 278 с.
2. Горюнова Т. М. Развитие управленческой культуры будущего педагога дошкольного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Татьяна Максимовна Горюнова. – Н. Новгород, 2002. – 218 с.
3. Денисенко Н. Ф. Управління системою фізичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах : монографія / Н. Ф. Денисенко. – Запоріжжя : ЛПС. Лтд., 2001. – 308 с.
4. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект) : монографія / Н. Л. Коломінський. – К. : МАУП, 2000. – 286 с. – Бібліогр.: С. 260–283.
5. Королюк С. В. Розвиток управлінської культури керівників загальноосвітнього навчального закладу в процесі підвищення кваліфікації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Світлана Василівна Королюк. – К., 2005. – 237 с.
6. Костюк Г. С. Принцип развития в психологии / Г. С. Костюк // Методологические и теоретические проблемы психологии. – М. : Наука, 1969. – С. 118–152.
7. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному закладі: монографія / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ЛПС. ЛТД, 2006. – 172 с.: табл. – Бібліогр. : с. 160. (Бібліотека методиста дошкільного навчального закладу).

8. Панина Т. С. Современные способы активизации обучения : учеб.пособие для студентов высш. учеб. заведений / Т. С. Панина, Л. Н. Вавилова ; под ред. Т. С. Паниной. – 2-е изд., стер. – М. : Издат. центр «Академия», 2006. – 176 с.

9. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., спец. «Дошкільне виховання» / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська. – К. : Видав. Дім «Слово», 2004. – С. 188.

10. Пономаренко Т. О. Теорія і методика формування управлінської культури керівників дошкільної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тетяна Олександрівна Пономаренко. – Луганськ, 2013. – 671 с.

Т. А. Пономаренко

ФОРМИРОВАНИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК УСЛОВИЕ ЭФФЕКТИВНОГО ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

В статье раскрыта сущность управленческой культуры специалистов дошкольного образования. Очерчена важность формирования исследуемого качества. Определено содержание и особенности формирования управленческой культуры специалистов дошкольного образования как условия эффективного физического воспитания детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: управленческая культура, специалисты дошкольного образования, физическое воспитание детей дошкольного возраста, преемственно-прогнозирующий этап, курсовой этап, рефлексивно-коррекционный этап, интерактивное обучение.

T. Ponomarenko

FORMING PRESCHOOL EDUCATION PRESENT SPECIALISTS' ADMINISTRATIVE CULTURE AS A CONDITION OF EFFECTIVE PRESCHOOLERS' PHYSICAL TRAINING

The article deals with the preschool education specialists' administrative culture. The importance of forming the researched quality is underlined. The content and peculiarities of forming preschool education specialists' administrative culture as a condition of effective preschoolers' physical training are defined.

Key words: administrative culture, preschool education specialists, preschoolers' physical training, preliminary and prognostic stage, course stage, reflexive and correctional stage, interactive learning.

УДК [378. 016: 613] – 057. 87 (043. 5)

Р. М. Пріма, А. М. Циплюк

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДНЗ

У статті висвітлюються особливості освітнього простору вищої школи, зокрема з позицій його здоров'язбережувальної спрямованості. Акцентовується увага на аналізі змістової сутності поняття «здоров'язбережувальне середовище ВНЗ». Підкреслюється важливість використання технології створення «ситуації успіху» та інтерактивних методів навчання в процесі формування готовності майбутніх вихователів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності у дошкільному навчальному закладі.

Ключові слова: здоров'язбережувальне середовище ВНЗ, майбутні вихователі, здоров'язбережувальна діяльність, інтерактивне навчання, «ситуація успіху».

Постановка проблеми. Неякісне харчування, малорухливий спосіб життя, наявність шкідливих для здоров'я звичок, зростання нервово-психічного напруження внаслідок ускладнення і пришвидшення темпів діяльності, зростання конкуренції на ринку праці тощо призводять до найнижчої тривалості життя українців серед європейських країн. При цьому, на жаль, найбільше занепокоєння викликає стан фізичного, соціального й емоційного благополуччя дітей та молоді – майбутнього покоління й надії на культурно-економічний розвиток країни.

Найважливішим чинником у вирішенні проблеми покращення здоров'я молодого покоління є вдосконалення вищої та середньої професійної освіти, адже позитивні зміни в соціумі опосередковано залежать від аналогічних змін у системі професійної освіти, де головним критерієм є фахова підготовка педагога з позицій систематизації і технологізації професійної підготовки